

مرکز پژوهش و هم‌اندیشی معماران با رویکرد زمینه‌گرایی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۲۱

کد مقاله: ۶۵۶۹۹

طیبه قاسمپور^{۱*}، علی ده‌ار^۲

چکیده

مرکز پژوهش و هم‌اندیشی معماران یک مرکز ارائه و برخوردی افکار و آرای نو و یکی از نیازهای اصلی در کشور مخصوصاً شهرهای بزرگ می‌باشد، زمینه‌گرایی در این مراکز باعث می‌شد تا اندیشه‌ها، دیدگاه‌ها و اشکال بافت و زمینه در طراحی کالبدی محیط در نظر گرفته شده و بنایی که ساخته می‌شود نباید تافته‌ای جدا از این ویژگی‌ها باشد، اصلی‌ترین سوال پیش روی مقاله آن است که شاخص‌های زمینه‌گرایی تا چه میزان بر روی مراکز پژوهشی و هم‌اندیشی تاثیرگذار است؟ روش این مقاله به صورت تحلیلی و استدلال مورد استفاده قرار گرفته است. در این مقاله سعی شده با توجه به اهمیت ارزش در شکل‌گیری تمدن‌ها، به نقش معماری زمینه‌گرا در اثر خلق شده به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌ها پرداخته شود و در نهایت رسیدن به راهکارهایی و طراحی در تناسب با زمینه‌گرایی ارائه گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژگان کلیدی: مرکز پژوهش، هم‌اندیشی معماران، همایش، زمینه‌گرایی

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، خوزستان.

Tayebehgahsempour57@Yahoo.com

۲- دکترای معماری، عضو هیات علمی، مربی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، خوزستان.

در دنیای امروز مراد و محاوره از بنیادترین و بارزترین ویژگی های فرهنگی در دنیا مخصوصا در ایرانیان است که قدمت آن به هزاران سال پیش بر می گردد. روحیه ارتباط و تاثیر و تاثر از فرهنگ های مختلف در طول تاریخ در ایران زمین تداوم داشته به نحوی که حتی در سال های آغازین قرن بیست و یک نیز جهان شاهد بروز نظریه گفتگو تمدن ها در تقابل با نظریه برخورد تمدن از سوی سیاستمداران بوده است، (علیاری و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲) موضوع پژوهش یکی از موضوع های بنیادی بوده که به عنوان یکی از اساسی ترین نیازها برای نیل به پیشرفت و توسعه همه جانبه یک کشور به شمار رفته و قدرت و استقلال هر کشور بر پژوهش و تولید علم آن استوار است. بنابراین این نوع سطح فعالیت های پژوهشی یکی از شاخص های اصلی توسعه و پیشرفت محسوب می شود. (ترکمان و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۲) از این رو معماری می تواند به عنوان یکی از شاخص های پژوهشی به شمار آید و می توان آن را هنری دانست که همه انسان ها خواه ناخواه با آن در ارتباط هستند، لذا اهمیت معماری از آنجایی که بر روح و روان انسان ها تاثیر مستقیم دارد، فوق العاده بالا است، (اژدم خیز و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۲) زمینه گرای خود از شاخص های معماری محسوب شده که بر زمین مداری و پیوند محیط با فضا تاکید دارد و با درک بستر خود شکل می گیرد در واقع پیامی را که بستر معماری به او انتقال داده به عینیت رسانده و طراحی می کند. برای رسیدن به طراحی مطلوب در فضایی که دارای پیشینه تاریخی است و بستری فرهنگی تاریخی و اجتماعی قرار گرفته است. (زارع و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۲) در دنیای امروزه توجه بسیاری از طراحان و پژوهشگران نسبت به این موضوع افزایش یافته و مورد پژوهش قرار می گیرد، زمینه گرای مجموعه ای از موقعیت ها یا واقعیت هایی است که شرایطی را در بر می گیرند که می توان به عوامل زمینه و محیط اشاره کرد که بر روی طراحی فرم بنا تاثیرگذار است، از سوی دیگر هر بنا تحت تاثیر عوامل محیطی، اجتماعی و تاریخی قرار می گیرد، (tabarsa et al, 2017, p356) و دیدگاهی است که به ویژگی های خاص یک مکان و به کارگیری آنها در طراحی معاصر توجه دارد. هر بنایی که ساخته می شود خود به عنوان بخشی از زمینه برای بنای بعد از خود زمینه سازی می کند. زمینه گرای، سازگاری با زمینه کالبدی، تاریخی و اجتماعی- فرهنگی است که بر طبق آن ایده ها و اشکال گذشته در شکل دادن به کالبد معماری معاصر حضور دارند. (گلشن و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۳۶)

۱-۱- پرسش های تحقیق

- ۱- تعریف زمینه گرای چیست و تا چه میزان زمینه گرای بر روی یک مرکز پژوهشی و هم اندیشی معماران تاثیر گذار است؟
- ۲- عوامل تاریخی، کالبدی، اجتماعی تا چه میزان بر روی این مرکز پژوهشی تاثیرگذار خواهد بود؟

۲- روش تحقیق

یکی از روش های شناخت مفاهیم معماری بررسی کالبد بناست که براساس لازمه های کاربردی و متغیرموضوع (کتابخانه و پژوهش های ادبی) صورت می پذیرد و نیز استفاده از ساختار متعدد براساس رویکرد موضوع که همان مطالعه شفافیت و تداوم معماری است، در پژوهش حاضر اطلاعات به صورت کتابخانه ای جهت شناخت کلید واژه های موضوع و آشنایی با نمونه ها و در حالت دوم به صورت میدانی و بررسی و انتخاب بستر طراحی مورد بررسی قرار می گیرد و در آخر طرح پیشنهادی با توجه به ویژگی ها و بررسی های انجام شده ارائه می گردد.

۳- پیشینه موضوع

پژوهش های پیشین در مورد این موضوع را می توان براساس خود موضوع به صورت زیر دسته بندی کرد:
 اژدمخیز و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان تاثیر معماری سنتی بر معماری ایرانی در فضای جمعی (با توجه به پایان نامه تالار هم اندیشی معماران با رویکرد زمینه گرای در منطقه نیاوران تهران)، مقاله به بررسی افزایش جمعیت شهرنشین در کشور و گسترش مجتمع های انبوه مسکونی به عنوان جایگزین مسکن سازی سنتی در کلانشهرهای کشور پرداخته شده است، فضاهای جمعی نقش بسیار مهمی در جذب مردم و حضور آنها در شهرها دارند. این حضور فرصت تعاملات و واکنش های اجتماعی را فراهم نموده و باعث بوجود آمدن حس تعلق به فضا گشته اند. معماری ایران که به صورت های گوناگون در بناهای مختلف متجلی گشته است، جایگاه خاصی را دارا می باشد که در آن عقاید و رسوم و آیین ها در شرایط جغرافیایی و اقلیمی نموده بارزی دارند و حاصل دسترنج هنرمندانی هستند که برای اعتلای این هنر با تکیه بر ایمان خویش از جان خود مایه گذاشته و در این راه از هیچ کوششی دریغ نورزیده اند. تزئین و آرایش ساختمان که جزء لاینفک معماری محسوب می شوند، در آجرکاری، کاشی کاری، گچبری و آینه کاری فضای معماری ایران را آکنده از زیبایی معنوی ساخته و این خود زیبایی ظاهری را نیز همراه دارد. این مقاله بر آن است تا مهمترین عوامل تاثیر معماری سنتی بر معماری ایرانی در فضای جمعی را بررسی کند.

محمدباقرپور و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان طراحی مرکز هم اندیشی معماری با رویکرد بازشناسی و بهره گیری از الگوهای معماری ایرانی در شیراز، این تحقیق به بررسی معماری ایرانی در اندیشه خاص و مقایسه آن با کشورهای دیگر جهان از نظر ارزش و ویژگی های خاصی مانند طراحی مناسب، محاسبات دقیق، رعایت مسائل علمی و فنی در ساختمان پرداخته است. این پژوهش کلیات تحقیق، مطالعات نظری که شامل بررسی معماری ایران در ادوار تاریخی مختلف، شناسایی و استخراج الگوها و اصول کاربردی برای آفرینش جایگاهی برای تجلی معماری با هویت ایرانی، بررسی نمونه های موردی، ضوابط و استانداردها و معرفی سایت و در نهایت روند طراحی است که به روش توصیفی و تحلیلی با مطالعات میدانی و کتابخانه ای انجام شده که نتیجه آن طراحی مرکز هم اندیشی معماری با رویکرد بازشناسی و بهره گیری از الگوهای معماری ایرانی در شیراز است.

اکبری و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان تبیین روش های طراحی زمینه گرایی و منطقه گرایی در معماری ایران نمونه مطالعاتی اثرهایی شاخص با دوره های زمانی متفاوت از معماری شهر تهران، در این پژوهش هدف این است که در قسمت نخست به تعریف زمینه و همچنین روش های طراحی چون زمینه گرایی و منطقه گرایی که واکنشی مستقیم به بستر طراحی هستند پرداخته شود و در قسمت دوم با انتخاب بناهای ارزشمند از دوره های زمانی متفاوت از شهر تهران، سعی در شناسایی رویکرد معماران در این دوران نسبت به زمینه و همچنین میزان تاثیر پذیری زمینه گذشته در این بناها را خواهیم داشت، مبانی نظری این پژوهش که شامل اطلاعات مربوط به زمینه و رویکردهایی چون زمینه گرایی است از روش های کتابخانه ای برای جمع آوری اطلاعات استفاده شده است، سپس با استفاده از روش تحلیلی و تطبیقی و از طریق حضور در فضا و تحقیقات میدانی و عکسبرداری به تجزیه و تحلیل نمونه های موردی پرداخته می شود. نتایج این پژوهش نشان می دهد که روشهای طراحی زمینه گرایی و منطقه گرایی متفاوت از یکدیگر عمل می کنند به این صورت که زمینه گرایی در مقیاس کوچکتر نسبت به سایت و همسایگی های آن و منطقه گرایی در مقیاس بزرگتر و در حد ملی و منطق های عمل می کند.

زارع و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان تاثیر رویکرد زمینه گرایی کالبدی بر طراحی معماری نمونه موردی طراحی مجتمع اقامتی و گردشگری در روستای قطرم، این مقاله به بررسی زمینه گرایی در معماری بر اندیشه ها، دیدگاه ها و اشکال بافت و زمینه در طراحی کالبدی محیط پرداخته است، معماری زمینه گرا موظف است ارزش های بستر و زمینه را دریا بد و هر آنچه یافته را در طراحی خود لحاظ گرداند، طراحی جدید بدون توجه به زمینه قبلی موجب اغتشاش، از بین رفتن تعلق خاطر و هویت ناخوانایی و ناهماهنگی در بستر طراحی می شود. تلاش این مقاله بر بیان هر چه ملموس تر تاثیر معماری زمینه گرا بر بافت های بکر و در نهایت رسیدن به راهکارهایی جهت طراحی در تناسب هر چه بیشتر با بافت است. در این پژوهش سعی شده است با توجه به اهمیت ارزش های سایت و زمین به عنوان بستر شکل گیری تمدن ها به نقش معماری زمینه گرا در اثر خلق شده به به عنوان یکی از مهم ترین شاخص ها پرداخته شود.

نوآکلو (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان گفتمان معماران و طراحان درباره زمینه گرایی: مطالعه موردی هتل های فرانسه و پارادایم آفریقا، در این مقاله با موضوع ارتباط با جنبش مدرن در معماری و زمینه گرایی در طراحی معماری مورد بحث قرار گرفته است، در این تحقیق بیان شده که در معماری مدرن و ساختمان های مدرن از بحث زمینه گرایی غافل بوده و بحث فناوری بیشتر از مباحث اجتماعی، فیزیکی و فرهنگی توجه شده است این موضوع در نمونه های موردی در هتل های فرانسه و نیجریه در آفریقا مورد بررسی قرار گرفته و عوامل تشکیل دهنده آنها در طراحی مورد بررسی واقع گشته است.

دوهان^۲ و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان مفهوم زمینه، در این مقاله با هدف روشن ساختن مفهوم زمینه از نظر موقعیت های مکانی، اجتماعی، جغرافیایی و فعالیت ها، دوره های تاریخی و ارتباط بین افراد مورد بررسی واقع گشته و میزان درک هر یک از آنها را مورد تجزیه تحلیل قرار داده شده است و هر یک از این عوامل در طراحی و میزان انتقال دانش و مهارت هر کدام از این آیتم ها در طراحی و میزان سودمندی آنها پرداخته شده است.

۴- مرکز پژوهش

تحقیقات و پژوهش جوهره رشد اقتصادی و علمی تلقی می گردد بنابراین درک و پرورش آن از دانش ایجاد شده و منابع مورد نیاز در پژوهش به شمار می رود. (ftanco et al, 2019, p2) مرکز پژوهش مکانی است که به صورت اختصاص به امر تحقیق و پژوهش می پردازد. مرکز تحقیقاتی یا مرکز پژوهشی سازمانی دولتی یا غیر دولتی است که در زمینه ویژه ای کار پژوهشی انجام می دهند و این مراکز شامل انواع پژوهش های بنیادی و پژوهش های کاربردی می باشند. (ترکمان و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۶) مراکز پژوهشی منابع اطلاعات جامع محسوب شده و از آنها انتظار می رود که طیف وسیعی از فعالیت های پژوهشی را در قالب تولید دانش در سطوح بنیادی، توسعه های و کاربردی، پروژه های پژوهشی، ترجمه و تالیف کتب و مقالات، تنظیم گزارش های پژوهشی، برگزاری کنفرانس، سمینار به انجام رساند. (پندار و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۰۴)

۵- مراکز همایش و گفتگو

گفتمان معماری دارای پتانسیل هایی است که معمار بتواند با پارادایمهای نوظهور در فلسفه، فناوری، علوم انسانی و علوم اجتماعی درگیر شود تا بتواند در مورد ویژگیهای متنوع آن تامل کند (dagliogu,2015,p267) مراکز همایش، ساختمان های بزرگ و مجهزی هستند که جهت برگزاری کنفرانس ها و همایش ها طراحی شده اند این ساختمان ها شامل سالن های کنفرانس و سالن های اصلی بزرگ جهت برگزاری مراسم رسمی یک همایش می باشند. معمولاً یک سالن اصلی که بزرگ ترین سالن در مرکز همایش ها است به محل برگزاری مراسم و اختتامیه اختصاص می یابد. (اصغری و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۵)

۶- نقش معماران در هزاره سوم

معماری در هزاره سوم میل به حرفه و رشته ای جامع شده که نه تنها کلیت شهر و فضاهای شهری بلکه جزئیات طراحی در مقیاس های مختلف فضایی را بایستی مد نظر قرار دهد. این بدین مفهوم نیست که معماری طراحی شهری شده است بلکه بدین معنی است که معماری توجهات عمیقی به مسائل و مولفه های شهری کرده و به نوعی مولد و شکل دهنده به شهر و فضاهای شهری است. این نقش که در گذشته نیز بر دوش معماران بوده است هم اکنون در قالبی گروهی و به شکل تعاملی میان معماران، برنامه ریزان، طراحان شهری و معماران منظر علمی می شود. (رازقی اصل، ۱۳۹۲، ص ۵)

۷- زمینه

در یک قرن گذشته متفکران بر اهمیت زمینه در طراحی تاکید داشته بنابراین اداها کردند که زمینه پیش زمینه فضایی و زمانی و موقعیتی است. (dohan et al,2018,p2) زمینه (کانتکست) در لغت اشاره به ارتباط میان کلمات و انسجام میان آن ها دارد. بنابراین کانتکست در اصل به هم تافتن و مرتبط ساختن کلمات و جملات به منظور ساختن یک سخن یا گفته است. از این رو کانتکست مشاوری به ارتباط و هم نشینی میان اجزاست. مراد از زمینه همان متن بستر و محیطی است که معماری در آن خلق می شود و محتوا و شکل را در بر می گیرد. (ایمانی، ۱۳۹۴، ص ۳۱) درک زمینه یک ویژگی ذاتی از روش معماری است هر چند که به سختی تبدیل به مرکز نظریه و گفتمان معماری تبدیل می شود. (dagliogu,2015,p267) موضوع زمینه در سه عنوان مورد بحث قرار می گیرد:

- ۱- زمینه فرعی^۳: به ویژه تصاویر و مناظر شهری و غیر شهری در رابطه با محل و محیط اطراف ساختمان
- ۲- زمینه بصری و احساسی^۴: بررسی، به ویژه در مفهیمی از همفکری و همدلی
- ۳- زمینه انسانی^۵: سنت های فرهنگی از قبیل سوالات درباره تزیینات و دکوراسیون (اکبری و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۳۲۸)

۸- کلیت و زمینه گرایی

اصطلاح زمینه گرایی نخستین بار توسط استوارت کوهن^۶، استیون هارت^۷ در یک رساله منتشر نشده با عنوان «لوکوربوزیه معمار شهرساز» به کار برده شد و این بحث از اواخر دهه ۱۹۵۰ شروع شده و در سال های ۱۹۵۵ توسط کالین^۸ رو و باب اسلانزکی^۹ با ارائه مقاله شفافیت عرضی و واقعی ادامه داده شد. هر چند رویکرد زمینه گرایی به عنوان یکی از دیدگاه های رایج شهرسازی در سال های ۱۹۵۰ در واکنش به دوران تجدد و بریدن از سنت ها و بی توجهی به ویژگی محلی و بومی طرح شد. (بنی هاشمی و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۸۲) زمینه گرایی یکی از دیدگاه ها در شهرسازی و معماری است که به زمینه به عنوان رویداد تکاملی می نگرد، زمینه گرایی ابتدا صرفاً ابعاد کالبدی را در نظر داشت اما در سیر تکاملی خود زمینه انسان گرایانه را نیز در بر گرفت و حوزه مطالعات خود را به وجوه فرهنگی گسترش داد. زمینه گرایان معتقدند نگرش به ساختار ذهنی و عینی در فضاهای شهری و معماری به مثابه رویدادی تکاملی در ابعاد کالبدی تاریخی و اجتماعی فرهنگی عامل انسجام دهنده در شهر و فضاهای معماری قلمداد می شود. (نقی لو و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۷) زمینه گرایی یکی از دیدگاه های رایج در معماری-زمینه را به مثابه رویدادی تاریخی می پندارد که عناصر شهر در درون آن، شناخته، پرداخته و ساخته می شوند، معماری زمینه گرا باید قادر باشد ویژگی های یک مکان را دریابد و آن را بخشی از فرآیند طراحی خود قرار دهد، (قدوسی فر و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۴) در یک تعریف می توان گفت مجموعه ای است منسجم از اجزایی که در تاثیر متقابل با هم در کنش با هم تشکیل شده است، به گونه ای که اجزاء در جریانی درگیر با مجموعه انسجام یافته، ادراک می شوند، یک کل چیزی متفاوت، یا بیش از جمع جبری اجزای آن است نمی توان از به هم پیوستن اجزاء منفرد ساخت، که هیچگاه یک کار هنری توسط ذهنی که قادر نیست ساختار یکپارچه یک کل را تجسم کند، نه ساخته شده و نه درک شده است. (احمدی و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۲۸۵) زمینه گرایی صرفاً توصیفی است بنابراین زمینه گرایی توصیفی نسبت به زمینه گرایی توصیفی و کاربردی از اهمیت زیادی برخوردار است. (hayes et al 2019,p4)

نمودار ۱- سلسله مراتب مقیاس زمینه گرای منبع: نگارنده

۹- تاریخچه زمینه گرای

توجه به زمینه در معماری در دوران پست مدرن شکل گرفت. معماران آن دوران که ساختمان‌های سبک مدرن را دیده بودن به انتقاد از این سبک پرداختند و در صدد رفع کاستی‌های موجود در این سبک برآمدند. به گفته‌ی رابرت استرن، معمار و نویسنده، پست مدرنیست‌ها در زمینه‌های اصولی مشترک دارند:

- ۱- زمینه گرای: امکان توسعه‌ی یک ساختمان در آینده و تمایل به ایجاد ارتباط میان ساختمان و محیط پیرامون.
- ۲- اشارت و کنایه، اشاره به تاریخ معماری به گونه‌ای که از حد انتخاب گذشته و به مقوله‌ای می‌رسد که گفته می‌شود (ارتباط، فرم، شکل و مفاهیمی است که در طی زمان یک شکل به خود گرفته است).
- ۳- گرایش به آرایه‌ها: لذتی ساده از آرایه بندی بنا. (برولین، ۱۳۸۶ ص. ۱۵)
از نظر پست مدرن‌ها شرایط زیر فرم ساختمان را تعیین می‌کنند:
  - ۱- خصوصیات فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و اقتصادی افراد که از ساختمان استفاده می‌کنند.
  - ۲- خصوصیات شهری، خیابان، میدان، کوچه، مغازه.
  - ۳- شرایط اقلیمی، رطوبت، سرما، گرما، جنگل، صحرا.
  - ۴- نحوه زندگی روزمره اهالی ساختمان، نیازهای آن‌ها، پیش زمینه‌های ذهنی. (برولین، ۱۳۸۶ ص. ۱۵)

۱۰- اشکال مختلف زمینه گرای

اشکال مختلف زمینه گرای سعی دارد وجوه شکل دهنده مکان را در گذر زمان از گذشته تا به حال به لحاظ ابعاد کالبدی، تاریخی، فرهنگی-اجتماعی، معنانشناسی، زبان شناسی و پدیدار شناسی تحت عنوان مجموعه‌ای جامع شامل عوامل و اشکال زمینه گرای سازماندهی نشان داده و زمینه گرای نگرشی را مطرح می‌کند (زارع و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۷) که در آن توجه به عوامل ذکر شده جزئی از مسائل طراحی در معماری می‌باشد، اشکال مختلف زمینه گرای از نظر صاحب نظران در جدول زیر دسته بندی شده اند: (شهسواری و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۶)

جدول ۱- اشکال مختلف زمینه گرای

نظریات	اشکال مختلف زمینه گرای
زمینه را در چهار بعد زیر تشریح می‌نماید: - زمینه تاریخی: تنوع، نوآوری و تغییر بدون آسیب‌رسانی به همگنی بصری - زمینه اجتماعی-فرهنگی: فرهنگ، مجموعه قواعدی را می‌آفریند که شکل ساخته شده بازتابی از آن است - زمینه کالبدی: حفظ تداوم بصری در واحد‌های همسایگی - زمینه اقلیمی: تطابق با اقلیم	اشکال مختلف زمینه گرای
در کل می‌توان زمینه را به سه تقسیم کرد: ۱- زمینه کالبدی، که به شکل کل از قبل می‌گویند ۲- زمینه‌ی تاریخی، به میزان و نظم و رابطه‌ی اجزای شهر در طول زمان می‌گویند ۳- زمینه اجتماعی-فرهنگی به معانی، ارزش‌ها و اهداف مشترک گفته می‌شود	
زمینه تاریخی: زمینه به عنوان نوعی از تاریخ و همچنین عاملی پویا و متغیر و سیال است.	
زمینه اجتماعی-فرهنگی: اساس نظریه مکان، درک خصوصیات انسانی و فرهنگی فضای کالبدی است.	

۹- زمینه گرایی کالبدی

یک اثر معماری در رابطه با نظام بزرگ شهری و در سلسله مراتبی از مجموعه ها قرار می گیرند و زمینه گرایی کالبدی اجزای شکل شهر را به تنهایی مورد ارزیابی و مطالعه قرار نمی دهد، بلکه در زمینه ی وسیع تر محیط مصنوع قرار می گیرند. بنابراین زمینه گرایی پیوند میان معماری و شهرسازی است که در زمینه معین صورت می پذیرد. (زارع و همکاران، ص ۷) زمینه کالبدی عناصری چون فرم و شکل، مقیاس، تناسب، جزئیات مصالح، بافت، رنگ ها، هندسه، دسترسی ها، جهت گیری، چشم اندازها و پرسپکتیو، توپوگرافی محل، وضعیت پوشش گیاهی، بافت شهری شامل میزان تراکم بناها، خیابان ها و پیاده روها و نسبت آن ها با یکدیگر، ترکیب احجام و فرم ها در کنار یکدیگر، سازماندهی فضاها، همجواری بناها با یکدیگر، پیوند بناهای قدیمی و جدید، خط آسمان، خط زمین و نوع اتصال به زمین و بسیاری از این مسائل را در بر میگیرد. (ایمانی، ۱۳۹۴، ص ۳۲)

۱۰- زمینه تاریخی

تاریخ گرایان بر این عقیده اند که گذشته برای شهرسازی و معماری کنونی درس هایی عینی دارد. اگر جامعه ای خود را از گذشته جدا کند تلاش انسان گذشته را بیهوده انگاشته است، انسان در یک کلمه طبیعتی ندارد، آنچه دارد تاریخ است و تنها فرق میان تاریخ انسان و تاریخ طبیعی آن است که تاریخ انسان هرگز نمی تواند از ابتدا آغاز شود، (ایمانی، ۱۳۴، ص ۳۲) در حقیقت عنصر اصلی نظریه را معماری تشکیل می دهد که در طول زمان ماندگارند و به عنوان بخشی از خاطره جمعی در شهر را می سازد. شهروندان به طور پیوسته دارای خاطره جمعی هستند و به طور ناپیوسته آن را تغییر می دهند. (هاشم پور و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۱۱)

۱۱- زمینه گرایی اقلیمی

حفظ منابع خدادادی و احترام به آنها، تنظیم شرایط محیطی با استفاده از انرژی های طبیعی و مصرف حداقل انرژی فسیلی و هم زیستی با شرایط طبیعی و اقلیمی به یکی از الگوهای پایدار در معماری و گامی در رسیدن به معماری پایدار و در نهایت توسعه پایدار می باشد. توجه به اقلیم زمینه و فاکتورهای اقلیمی که در آن معماری می کنیم می تواند راهی به سوی معماری پایدار باشد. دقت به این مهم راه را برای استفاده از نیروهای طبیعی نظیر خورشید، باد، آب و... باز می کند و استفاده از منابع فسیلی را به حداقل می رساند. در گذشته عناصر تاسیساتی نظیر بادگیرها، آسیاب بادها، آسیاب، شوادونها، کلاه فرنگی، گودال باغچه ها، سرداب و... به مدد شناخت اقلیمی زمینه معماری و ظرفیت های زیست محیطی پدید آمده اند. لذا توجه به فاکتورهای اقلیمی منطقه نظیر خصوصیات اقلیمی هر زمینه، باد، باران، تغییرات دمای هوا در شب و روز، جریان هوا، وضعیت آسمان، تابش آفتاب و... امری ضروری است. (برولین، ۱۳۸۶ ص. ۱۳)

۱۲- زمینه گرایی اجتماعی- فرهنگی

زمینه گرایی یکی از رویکردهای معماری و فرهنگی است به ویژه هدف معماری مدرن که تعامل آنها با فرهنگ و زمینه فرهنگی منطقه و اقلیم منطقه می باشد. (tabarsa et al, 2017, p356) زمینه گرایان اجتماعی- فرهنگی معتقدند که فرهنگ مجموعه قواعدی را می آفریند که شکل ساخته شده، بازتابی از آن است. در این رویکرد آنچه با زمینه موجود ناهماهنگ و نامتجانس است، قابل پذیرش نیست، مردم به کمک فرهنگ یعنی مجموع ارزش ها، باورها، جهان بینی و نظام های نمادی مشترک به محیط خود معنی می دهند و فضای خالی را به مکان تبدیل می کنند، زمینه اجتماعی- فرهنگی به معانی، ارزش ها و اهداف مشترک گفته می شود. (هاشم پور، ۱۳۹۷، ص ۱۱۱)

۱۳- زمینه گرایی در معماری

زمینه گرایی دیدگاهی کلی نگر است که در شهرسازی تعریف می شود اما کاملاً با معماری ارتباط مستقیم پیدا می کند، چرا که معماری در بستر شهر ایجاد می شود پس در زمینه گرایی شهر به عنوان زمینه و بافت برای معماری اهمیت می یابد و ابعاد این اهمیت کالبدی، تاریخی و اجتماعی- فرهنگی می باشد. (رادفر و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۲) طرح معماری در هر دوره ی تاریخی و در هر نقطه جغرافیایی که ساخته شود، بیانگر وجوه مختلفی از زندگی انسان های آن دوره و کاربران آن می باشد، به تعریف سوزان لنگر معماری یعنی عاملی که سیمای تمام محیط زندگی آدمیان را قابل رویت و آشکار گرداند. (زارع و همکاران، ۱۳۹۶، ص ۲) معماری زمینه گرا عبارت است از مواد، سایت و ویژگی های فرهنگی، محیط های اجتماعی- سایت، اقتصادی و فرهنگی، سایت فیزیکی باشد محیطی که ساختمان در آن قرار می گیرد توسط شرایط فیزیکی، سایت و نما و توپوگرافی زمین مورد ارزیابی قرار واقع گشته و هر نوع آنها مصالح مختلفی با توجه به این ویژگی های ذکر شده مورد استفاده قرار می گیرد. (nwakalo, 2018, p5)

۱۴- بحث و نتیجه گیری

فضا در مفهوم مادی خود به تنهایی هیچ ویژگی خاصی را مطرح نمی کند ولی به محض آن که یک گروه انسانی فعالیتی را در مکانی آغاز کند معنای نمادین فضا پدیدار می شود، از این رو پس فضا بستری برای وقوع رفتارهای انسانی می باشد. فضاهای پژوهشی و اصول کلی طراحی این مراکز با توجه به عملکردهای گوناگون آنها متفاوت بوده و سیستم غالب طراحی این مراکز عملکرد خاص هر مرکز می باشد. مرکز پژوهش های توسعه ای محور، غالب فضاهای آنها را دفاتر، کلاس ها، اتاق های گفتمان و سالن های کنفرانس تشکیل می دهد و هر یک از این فضاها و پژوهشکده ها با توجه به ویژگی های طراحی آنها مختلف می باشد و می توان عوامل مختلف مانند زمینه گرایبی در معماری این مراکز و فضاهای آنها در نظر گرفت، معماری زمینه گرا بر زمین مداری و پیوند محیط با فضا تاکید دارد و با درک پیام بستر خود شکل می گیرد و در واقع پیامی را به عینیت می رساند که بستر معماری به او داده است در نتیجه ساختمان جزئی کوچک از طبیعت پیرامون خواهد بود، در این نوع معماری هر بنایی براساس زمینه فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و کالبدی، اقلیمی و شرایط خاص آن محل و ساختمان، طراحی و اجرا می شود و ساختمان عضو همخوان با محیط شناسی و عنصری هماهنگ در بستر خود و در نهایت در بستر محیط زیست خواهد بود. با نگاه به مطالب عنوان شده این مرکز در راستای پژوهش، حل مسائل علمی، جمع آوری و پرورش ایده ها فعالیت دارد و در راستای دستیابی به نتایج کار آمد سعی دارد تا در این مسیر از هم اندیشی و هم فکری پژوهشگران و صاحب نظران بهره مند گردد، از دیگر سو این روش می تواند به تعلیم و پرورش پژوهشگران نوپا یاری رساند و درصد خطا را در این مسیر کاهش دهد. در نتیجه وظیفه ما به عنوان طراح این مجموعه تلاش برای طراحی مناسب در جهت جذب علاقه مندان و توجه به زمینه گرایبی و گسترش پژوهش و ایجاد مجموع های پاسخگو به نیازهای پژوهشگران در تمام جوانب آموزشی-پژوهش با توجه به مسائل هم اندیشی و زمینه گرایبی در جهت نیل به موفقیت است.

پی نوشت

1- Nwakalo	4- Visual contex	7- Steven hurtt
2- Dohan	5- Huaman context	8- Colin rowe
3- Formal context	6- Stuart cohen	9- Bob slutsky

منابع

- ۱- احمدی، فردین، یوسف زمانی، مهرداد، لیتکوهی، ساناز (۱۳۹۶) تبیین نقش زمینه گرایبی کالبدی در طراحی شهری، مجله نخبگان علوم و مهندسی، جلد ۲، شماره ۳، ۲۸۱-۲۹۴
- ۲- اژدم خیز، مهسا، داداشی، مهدی (۱۳۹۷) تاثیر معماری سنتی بر معماری ایرانی در فضای جمعی (با توجه به پایان نامه تالار هم اندیشی معماران با رویکرد زمینه گرایبی در منطقه نیاوران تهران)، کنفرانس عمران معماری و شهرسازی کشورهای اسلامی، ۱-۱۵
- ۳- اصغری، حجت، وزیری فراهانی، بهرام (۱۳۹۶) رویکرد انرژی های پاک در طراحی مرکز گفتگو و همایش های شهری، کنفرانس بین المللی عمران معماری و شهرسازی ایران معاصر، ۱-۱۰
- ۴- اکبری، علی اکبر، بذرافکن، کاوه، تهرانی، سلطانزاده، حسین (۱۳۹۵) تبیین روش های طراحی زمینه گرایبی و منطقه گرایبی در معماری ایران، مجله مدیریت شهری، شماره ۴۸، ۲۳۷-۲۴۲
- ۵- ایمانی، الناز (۱۳۹۴) بررسی رویکردهای مختلف سازگاری با زمینه جهت تقویت جایگاه زمینه گرایبی در فرآیند برنامه دهی معماری، نظریه علمی-پژوهشی انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، ۲۹-۴۴
- ۶- بنی هاشمی، محمدعلی (۱۳۹۷) ارزیابی توسعه میان افزا در محله های شهری با رویکرد زمینه گرایبی در افزایش تعاملات ساکنین مطالعه موردی کوی دانش تبریز، مجله دانش شهرسازی، دوره ۲، شماره ۲، ۷۹-۹۳
- ۷- پندار، مهدی، محمدی، مختاریان، فرانک (۱۳۹۱) آسیب شناسی مراکز پژوهشی استان قم، نامه آموزش عالی، دوره جدید، سال ششم، شماره بیست و یکم، ۱۰۳-۱۲۲
- ۸- ترکمان، احمد، ایزدیناهی، پریا (۱۳۹۷) اصول طراحی مراکز پژوهشی، کنگره ایده های نوین پژوهشی در علوم مهندسی و تکنولوژی برق و کامپیوتر، ۱-۱۶
- ۹- رادفر، رامتین، فردوسی، نسترن (۱۳۵) تدوین اصول طراحی معماری با رویکرد زمینه گرایبی در جهت توسعه پایدار شهرسازی معاصر، سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در عمران معماری و شهرسازی، ۱-۸
- ۱۰- رازقی اصل، سینا (۱۳۹۲) نقش و چالش های معماران در تولید و تحول محیط شهری هزاره سوم، اولین همایش ملی شهرسازی و معماری در گذر زمان، ۱-۱۶

- ۱۱- زارع، سولماز، قاسمی، محسن(۱۳۹۵) بررسی طراحی موزه هنرهای معاصر با رویکرد معماری زمینه گرا نمونه موردی موزه هنر مدرن نیویورک موزه هنر کیمبل موزه هنر واکایاما ژاپن، دومین کنفرانس بین المللی تحقیقات در عمران معماری و شهرسازی و محیط زیست پایدار، ۱-۱۸
- ۱۲- زارع، محیا، عمادیان رضوی، زینب(۱۳۹۶) تاثیر رویکرد زمینه گرایی کالبدی بر طراحی معماری نمونه موردی طراحی مجتمع اقامتی و گردشگری در روستای قطرم، کنفرانس بین المللی عمران معماری و شهرسازی، ۱-۱۲
- ۱۳- شهسواری، عاطفی، خطیبی، محمدرضا(۱۳۹۶) تدوین مولفه های طراحی فضای شهری متنوع با رویکرد زمینه گرایی، دومین کنفرانس ملی یافته ها نوین پژوهشی و آموزشی عمران معماری شهرسازی و محیط زیست، ۱-۹
- ۱۴- علیاری، ساناز، حیدری، احمد، محمودی نژاد، هادی(۱۳۹۵) معیارهای تاثیر گذار در طراحی مرکز همایش های بین المللی با تاکید بینامتنی، کنگره بین المللی پایداری در معماری و شهرسازی، ۱-۱۲
- ۱۵- قدوسی فر، هادی، محرابی، نجمه(۱۳۹۶) بررسی تاثیر زمینه گرایی بر معماری و منظر شهری پایدار مطالعه موردی طراحی اقامتگاه گردشگری، کنفرانس بین المللی عمران معماری و شهرسازی ایران معاصر، ۱-۱۲
- ۱۶- گلشن، هدیه، محمودی کامل آبادی، مهدی(۱۳۹۷) ملاحظات معماری زمینه گرا در خیابان چهار باغ عباسی اصفهان، فصلنامه علمی مرمت و معماری ایران، سال نهم، شماره هجدهم، ۳۳-۵۳
- ۱۷- نقی لو، محمد، احدی، پریسا(۱۳۹۵) نقش معماری زمینه گرا در شکل گیری فضاهای شهری، اولین همایش بین المللی ایده های نوین در معماری و شهرسازی جغرافیا و محیط زیست پایدار، ۱-۱۳
- ۱۸- هاشم پور، پریسا، نژاد ابراهیمی، احد، یزدانی، ثنا(۱۳۹۷) کاربرد رویکرد زمینه گرایی در بازآفرینی بافت های تاریخی، مجله معماری شهر پایدار، سال ششم، شماره اول، ۱۰۵-۱۲۶
- ۱۹- برولین، برنت سی(۱۳۸۶) معماری زمینه گرا. تهران: نشر خاک.
- 20- Tabarsa, Muhammad ali, naseri, younes(2017) The Role of Contextualism in Architectural Design of Museums, journal of history culture and art research, p354-365
- 21- Franco, Mario, pinho, Claudia(2019) A case study about cooperation between University Research Centres: Knowledge transfer perspective, p1-9
- 22- Hayes, linda, fryling, miteh(2019) functional and descriptive contextualism, journal of contextual behavioral science, p1-35
- 23- Nwakalo, chuba jon(2018) Discourse on Contextualism in Architecture and Design:
- 24- The French Hotels and the African Paradigm, university of nigeria, p1-26
- 25- Daglioglu, esin komez(2015) the context devate: an archaeology, journal architectural theory review, p266-279
- 26- Dohan, nina bonderup, Hansen, stig borsen, klausen, soren harnow(2018) on the concept of context, journal education sciences, p1-17